JAK ŽIJE NAŠE BUDOUCNOST

Vladimír Hora

Abstrakt: *Současná moderní společnost se díky exponenciálnímu rozvoji moderních technologií potýká s nezanedbatelnými problémy také v oblasti výchovy a vzdělávání mládeže. Nejenže stoupají nároky na každého jedince, ať již je jím dospělý pracující občan nebo žák základní školy, ale očekává zvýšenou produktivitu také od jednotlivých skupin obyvatelstva. Tato stať se věnuje právě dětem a mládeži, která je nucena se potýkat s mnohdy nepřiměřenými kvanty informací.*

Klíčová slova: *projekt SAHA, projekt Czech Kids 2004, tweens, patologické jevy, informace, počítače, využití počítačů, domácí příprava žáků, inovace, metody, společenské potřeby.*

Abstract: *Thanks to exponential development of up-to date technology contemporary modern society face with problems of education and bringing up of young people. Not only are demands increasing for every human being, adult working people and as well schoolchildren, but even increasing productivity is expected from partial groups of population. This article is focused on children and young adults who have to struggle with excessive amount of information.*

Keywords: *project SAHA, project Czech Kids 2004, tweens, pathological phenomena, information, personal computers, usage of personal computers, home preparation of schoolchildren, innovation, methods, needs of society.*

PROJEKT SAHA

Položme si hned na úvod otázku: Jak žije naše „budoucnost"? Kdybychom ji rozvedli do souvislostí, bylo by zajímavé zjistit, jaký životní styl zastávají naši potomci a získané výsledky porovnat s jinými zeměmi „vyspělého světa". Podobnou otázku si položili jednak autoři projektu SAHA [1] (The Social And Health Assessment), agentura Millward Brown. České republiky se pak týkal další výzkumný projekt, jehož část - zaměřená na naši republiku - byla nazvána „Czech Kids 2004".

Rozhovor, který poskytl zdroji [1] doc. PhDr. Marek Blatný, CSc. (mj. vedoucí projektu „Rizikové faktory školního sociálního a zdravotního vývoje mládeže" a zástupce vedoucího Psychologického ústavu AV ČR) upřesňuje vymezení projektu SAHA. Je z něho zřejmé, že tento projekt je součástí širšího programu Yale Child Study Center, který se zabývá mezikulturními aspekty duševního zdraví a vývojové psychopatologie u dětí a adolescentů (Program On International Child & Adolescent Mental Health). Hlavním smyslem tohoto projektu je využívat (reflektovat) vědecké poznatky při tvorbě politických a preventivních programů. Zejména v této oblasti spatřujeme velký potenciál, jelikož zejména v naší zemi věnujeme hodně prostředků na represi patologických jevů, ale velmi málo financí je směrováno do prevence.

Samotný program SAHA se pak zabývá výzkumem rizikových a projektivních (ochranných) faktorů vývoje dětí a adolescentů. Měl by tedy sledovat vedle samotného rizikového chování (užívání návykových látek, antisociální chování, sexuálně rizikové chování, apod.) také široké spektrum psychosociálních faktorů, které mohou s rizikovým chováním souviset. Sleduje tedy jednak jeho příčiny (antecedenty) či důsledky (konsekvence), tj. rodinné zázemí, školní prostředí, komunita, psychiatrické poruchy, atd. Dále je to projekt skutečně multikulturní, neboť vzhledem k tomu, že již byl realizován v USA, Belgii, Rusku, Surinamu a České republice (a připravuje se nebo již probíhá ve Francii, Íránu, Mexiku a Německu), postihuje obecné trendy a zákonitosti ve zdravém či patologickém vývoji dospívajících.

PROJEKT CZECH KIDS 2004

Z výsledků tohoto statistického průzkumu [1] žije v současné době v České republice cca 880.000 dětí ve věku 7 až 14 let. Životní styl těchto dětí se nikterak významně neliší od životního stylu svých vrstevníků z vyspělých zemí. V čem je dokonce předčí, jsou mobilní telefony. Zde výsledky ukazují, že 74 % naší mládeže vlastní mobilní telefon, v USA tento přístroj má „pouhých" 14 % dětí.

Co se lze dále dozvědět z výsledků tohoto výzkumu? Téměř 13 % chlapců a 9,5 % dívek ve věku do 16 let se přiznalo, že kradlo v obchodě, 46 % dětí stejné věkové kategorie vyzkoušelo cigarety a více než 30 % se netají zkušenostmi s marihuanou. Výzkum se dále zabýval dostupností drog a zbraní. Tyto výsledky přehledně znázorňuje Graf 1.

TWEENS

Tímto termínem označují zahraniční sociologové děti ve věku 7-14 let. Podle odborníků tyto děti dospívají mnohem rychleji, jsou mnohem informovanější, mají více osobní moci, vlivu i finančních prostředků. Co se týká posledně jmenovaného, tak z výsledků průzkumu vyplývá, že zatímco za jedináčka vydá rodina v průměru 7.318 Kč měsíčně, u dvou dětí tato částka klesá na 5.018 Kč měsíčně na každé dítě. A to vše bez ohledu na úplnost či neúplnost rodin! Takže se nepotvrdilo, že by děti z neúplných rodin finančně strádaly.

ZÁJMY A ZÁLIBY DĚTÍ

Co je z výsledků zřejmé, v oblasti informačních technologií, konkrétně pak při získávání informací, vede Internet. Nejenom, že tato informační dálnice je běžnou součástí jejich života, ale při nákupu počítače radí rodičům 36 % chlapců do 11 let. Přístup k internetu má 74 % dětí ve škole, z čehož značnou část času stráví hraním her či sledováním webových stránek svých oblíbených zpěváků či herců.

Potěšující je, že přestože 25 % dětí má ve svém pokojíku vlastní televizor a celých 52 % dětí ho pasivně sleduje, že tuto zálibu předčilo celými 66 % trávení volného času s kamarády. Ovšem hned na třetím místě se objevuje PC a videohry s 37 %, poslech hudby (26 %) a sport s 25 %.

INFORMACE

Z předchozích odstavců je zřejmé, že tři čtvrtiny dětí zná a používá internet. V současné, informacemi přesycené společnosti by tedy ve vzdělávacích plánech a programech rozhodně neměly chybět náměty zaměřené na zpracovávání informací. Ještě nedávno se naše vzdělávací soustava opírala zejména o vědomosti a znalosti - většinou spíše teoretického rázu. V současné době, s příchodem Rámcového vzdělávacího programu, dostávají příležitost také další oblasti výchovy, zejména pak obory společenské.

Je to bezesporu správný směr a na nás, pedagogických pracovnících, leží zodpovědnost za to, jakým směrem povedeme a budeme utvářet osobnost mladého člověka. V každém ohledu bychom ho měli učit informace získávat, třídit, hodnotit, zpracovávat, reprodukovat a fixovat, nezávisle na tom, z jakého zdroje informace pochází.

POČÍTAČE

Počítač bývá někdy definován jako stroj na zpracování dat, informací [2]. Je to tedy jeden z prostředků, které by nám měli pomáhat s informacemi pracovat. V tomto ohledu tedy můžeme definovat vzdělávací metodu (komplexní), při které používáme počítač jako prostředek výuky, jako výuku podporovanou počítačem [3], i když takto koncipovaná výuka zahrnuje mnohem širší problematiku.

Za jeden ze základních požadavků společnosti na vzdělávání jedince - moderního člověka - se považuje počítačová gramotnost, která má umožnit zvládat narůstající rozsah informací [4]. Výhodou tohoto způsobu výuky je, že se k počítači dá připojit spousta periferních zařízení, která mohou nejen doplnit výklad učitele (dataprojektor, interaktivní tabule [5], digitální fotoaparát, atd.), ale mohou také žákovi pomoci při zvládání nejrůznějších úkolů (reproduktory, mikrofon, tiskárna, digitální fotoaparát, atd.).

Využití počítačů je mnohostranné a z výsledků výše uvedených průzkumů je patrné, že dnešní mládež se k tomuto médiu upíná více než ke kterémukoli jinému. Je tedy třeba využít tento potenciál ku prospěchu a nikoli ponechávat ho působit svévolně na neformovaného jedince, na kterém pak může zanechat trvalé patologické defekty (například v podobě notorického hráčství - gameblerství).

PROJEKT VYUŽITÍ POČÍTAČŮ VE ŠKOLE A V DOMÁCÍ PŘÍPRAVĚ ŽÁKŮ ZŠ

Stěžejní myšlenkou, jenž poznamenala tento projekt, který je realizován v rámci doktorského studia pedagogiky - oborové didaktiky na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, byla skutečnost, že požadavek na informační gramotnost, tj. vzdělanost v oblasti informačních a komunikačních technologiích (ICT) se posunul do nižších ročníků základních škol.

V současné době je předmět „Praktické činnosti - práce na počítači" (nepřesně také označován „Informatika") vyučován na druhém stupni základních škol. Metodologie pro tento předmět také není pevně definována a nepředpokládáme výrazné zlepšení koncepce ani s příchodem Rámcového vzdělávacího programu.

Výzkum si v deskriptivní rovině proto klade za cíl analyzovat současný stav metodologie a využití osobních počítačů nejen na základních školách, ale také v domácí přípravě žáků, neboť - jak vyplývá z průzkumů [1] - 74% školáků využívá počítač nejen ve škole, ale také doma. Experimentální výzkum pak bude zaměřen na zavádění inovovaných výukových metod, které budou navrženy s ohledem na interaktivní komunikace učitel - žák - rodič a s ohledem na maximální využití počítače také v domácí přípravě žáka.

Veškerá tato snaha je podněcována právě zachycením vznikajících patologických jevů, kdy žák pasivně používající počítač k hrám má daleko větší sklony k agresivitě a jiným poruchám. Také přemíra netříděných informací může vést k dezorientaci, depresím a dalším psychickým a duševním poruchám.

ZÁVĚR

Snažíme se o to, aby výzkum reflektoval společenské potřeby a očekávání, protože odpovídající vzdělání je jedna ze základních potřeb moderní společnosti, bez které se jedinec není schopen plnohodnotně začlenit do komunity. A informační gramotnost mezi toto základní vzdělání patří již několik let. S příchodem internetu a mobilní komunikace nabral vývoj ještě větších obrátek, a tak je nutné se přizpůsobit.

Je a bude to náročné, a proto bychom měli začít u našich potomků. Těmito slovy naše stať začínala, a tak nám dovolte podobnými slovy také skončit: Víme, že naše budoucnost žije svobodněji a rychleji, je informovanější, chytřejší a mocnější, než byly generace před nimi. Společně s tím však kráčí patologické aktivity, které mladé, nezformované jedince buď pohltí, nebo - díky včasné a vhodné prevenci - se jí jedinci dokáží vyhnout. Na nás je, abychom usměrněním a uspokojením potřeb a tužeb potenciál mladé generace usměrnili, využili ho pro správnou věc a nabídli zajímavé možnosti realizace.

LITERATURA

1. *21. století.* Ed. by J. Lukšík, vol. 4, str. 34-35. Praha, 2005. ISSN 0893-9934.
2. NÁDBĚLA, J. Velký počítačový slovník. ComputerMedia. Kralice na Hané, 2004. ISBN 80-86686-21-3.
3. MAŇÁK, J. - ŠVEC, V. *Výukové metody.* Paido. Brno, 2003. ISBN 80-7315-039-5.
4. MAZÁK, E. *Počítačová gramotnost.* ÚŠI. Praha, 1987.
5. AV-media. *AV Technologie* [online]. Dostupný z WWW: < http://www.avmedia.cz>.

PŘÍLOHY: GRAF 1 – 8:

JAK SNADNÉ BY PRO VÁS BYLO…

...sehnat cigarety (chlapci)

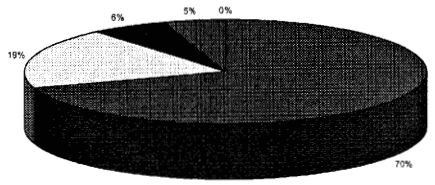

...sehnat cigarety (divky)

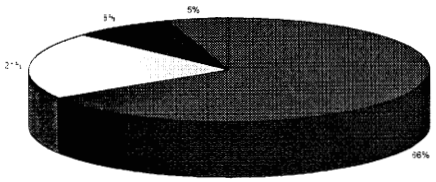

...sehnat alkohol (chlapci)

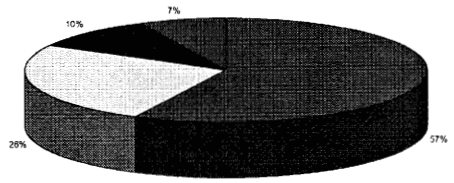

...sehnat alkohol (divky)

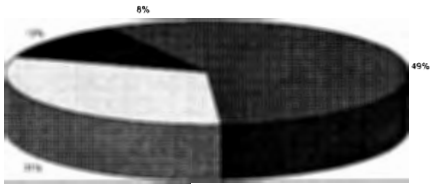

...sehnat marihuanu (chlapci)

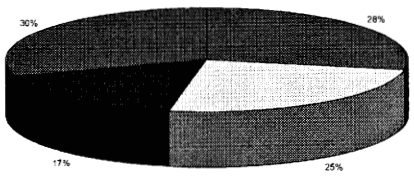

...sehnat marihuanu (divky)

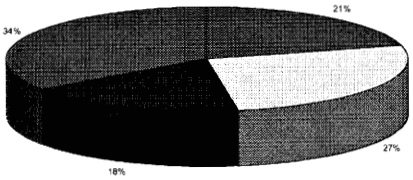

...sehnat kokain (chlapci)

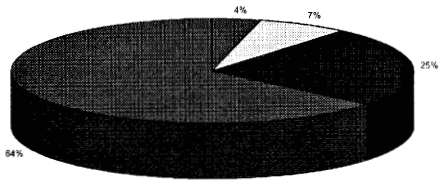

...sehnat kokain (divky)

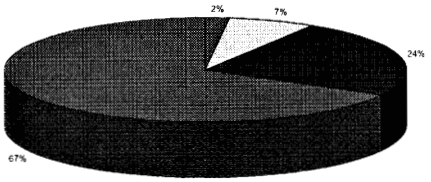

PŘÍLOHY: GRAF 9 – 14:

JAK SNADNÉ BY PRO VÁS BYLO...

...sehnat střelnou zbraň (chlapci)

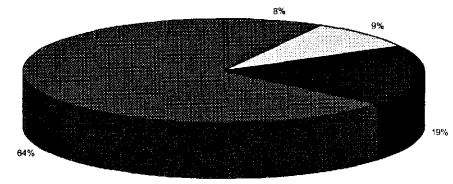

...sehnat střelnou zbraň (dívky)

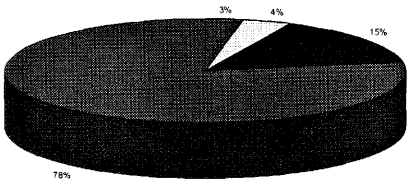

...sehnat pervitin (chlapci)

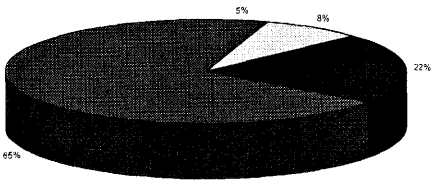

...sehnat pervitin (dívky)

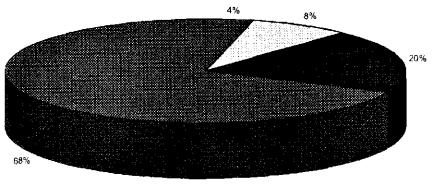

...sehnat lysohlávky (chlapci)

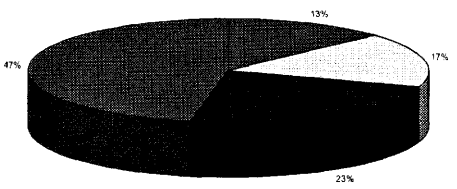

...sehnat lysohlávky (dívky)

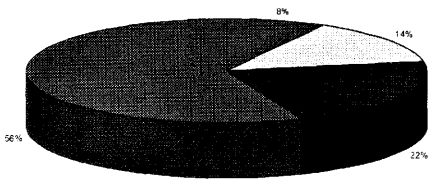

LEGENDA:

velmi snadné	
docela snadné	
docela obtížné	
velmi obtížné	

Kontakt
Mgr. Hora Vladimír
katedra Technické a informační výchovy, Pedagogická fakulta MU v Brně
Poříčí 31, 603 00 Brno
e-mail: hora@ped.muni.cz